

Vil·la romana de Sant Amanç

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Sant Amanç de Viladés. Plans del Marques. NO del municipi
Emplaçament Carretera de Rajadell a Calaf. Eix Transversal. A uns 200 m. a l'E. de Sant Amanç de Viladés
Alçada: 370

Coordenades:

Latitud: 41.7346
Longitud: 1.68142
UTM Est (X): 390345
UTM Nord (Y): 4621150

Classificació

Número de fitxa 08178 - 136
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Antic Romà
Segle Iac-VIdC
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Restaurat
Protecció Legal
Tipus de protecció: EPA
Observacions protecció: AEA.Catàleg bens protegits 2014 (num. 19)
Número inventari Si CC.AA.
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Cultural
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de Rajadell
Fitxes associades:

Descripció

Vil·la romana de planta allargada estructurada en terrasses seguint els desnivells de la muntanya amb una escala d'accés a la terrassa superior. La construcció de la carretera N-141b, i després, la de l'Eix transversal, va propiciar la seva descoberta i destrucció parcial. Actualment, hi ha dos sectors excavats, consolidats, museïtzats i visitables, a banda i banda de la carretera. Sector al N. de l'Eix. Correspon a part de la Pars Urbana (residencial) de la vil·la. Les estructures actuals corresponen bàsicament a la gran reestructuració que es veu a la 2a. meitat del S. IV dC, tot i que s'han documentat estructures anteriors, des del S. I dC. El sector està distribuït en tres terrasses. La més baixa correspon a la façana de l'edifici, que donava al camí romà (veure fitxa 143). A l'extrem O. de la 2a. terrassa hi ha un conjunt d'estructures hidràuliques que foren transformades al S. IV en estructures industrials d'emmagatzematge de vi i/o oli. A llevant s'hi reconeixen els encaixos de la base de recolzament de la premsa, i una coveta de decantament. En origen eren unes termes alt imperials. Està compostat per 4 àmbits. Destaca una habitació amb exedra, amb carreus d'alta qualitat en opus quadratum, pavimentada en opus signinum i amb un banc corregut de morter. També hi ha sales amb tres hipocausts, un d'elles amb paviment d'o. signinum, més un forn de planta circular. S'han identificat el caldarium a l'habitació més al nord i el tepidarium a la de més al sud. La 4a. habitació, pavimentada, podria ser un frigidarium o també un apodyterium. Les portes de les sales de les termes apareixen tapiades. Durant la 2a meitat del S. IV o inicis del segle V s'executa un ambiciós pla arquitectònic que modifica fortament l'edifici. Es construeix una vil·la noble, àulica, de corredor amb un cos avançat lateral. Podem dividir el sector en tres parts de E. a O. : a) unes noves termes (cos avançat a l'extrem E.) amb sales pavimentades en o. signinum, un forn i un hipocaust. En aquest sector hi destaca una escala, que palesa un pis superior. b) conjunt de 5 habitacions nobles, molt similars entre elles, articulades per un corredor frontal i per un mur longitudinal molt llarg. Presenta una escala amb 5 lloses de pedres in situ, monolítiques. Les parets estaven decorades amb pintura mural (dominen els tons blancs). La habitació més important per luxe i dimensions es la del mig, on hi havia un mosaic policrom (veure fitxa 177) c) Àmbit que connecta amb les antigues termes a l'O. La façana S. presenta 3 pilars quadrats per sustentar dues arcades bessones per donar solidesa i bellesa a la façana, que suggereix una façana monumental que donava al camí. Les excavacions han evidenciat estructures i restes materials anteriors, alt imperials, de notable riquesa (abunden els estucs pintats). Hi ha evidències d'un possible peristil que la carretera hauria destruït. L'abandó del sector es data al segle VI dC. Al N. De la pars urbana també es van documentar estructures d'època iberoromana sense relació estructural amb la vil·la. Sector al S. de l'Eix. Correspon a part de la Pars Rustica de la vil·la. S'ubica en una terrassa més plana, a 4 m. per sota la cota del mosaic, bastant més alterada pels conreus, que ha afectat a les estructures arqueològiques. Presenta diverses estructures entre les que destaca un gran lacus o dipòsit en O. Signinum que amida 9,5 x 2 m, de gran qualitat constructiva, dotat d'un canal de desguàs i de possibles estructures de premsa simètriques a l'habitació contigua. Aquesta 1a. fase correspon al canvi d'era (fin. S. IaC - inicis S. IdC). Aquest lacus pateix un seguit de reestructuracions i ampliacions amb un nou lacus més petit i noves estructures, datades entre finals del S.II/inicis del S. III i la 2a. Meitat del S. IV. Es detecta una 3a. Fase documentada per estructures molt arrasades i abocadors datables entre mitjans del S. IV i mitjans del S. V, coincidint amb l'embelliment de la vil·la urbana. La darrera fase, documentada a l'extrem més occidental del sector, està composta per una retícula d'estructures alt-medievals. Els murs segueixen la mateixa orientació que els romans, però són més gruixuts, amb pedres més grans lligades amb fang. També s'ha localitzat una estructura el·líptica soterrada (3,3m x 1,7m) amb carreus ben tallats i sense revestiment. Igualment es va localitzar una llar de foc dels segles XIII o XIV. Aquest conjunt no s'ha interpretat, però podria correspondre a uns usos religiosos

relacionats amb la veïna església de Sant Amanç (veure fixa 4). També es pot considerar el Mas Viladés (veure fixa 47) com a continuadora de la vila, que va ser aprofitada com a pedrera per bastir els molins i cases de l'entorn. D'altra banda, es confirma una ocupació ibèrica anterior degut a la descoberta, al sud de la carretera i tallada per aquesta, d'una sitja ibèrica (S. III aC) Les intervencions d'urgència efectuades posteriorment (2005, 2008 i 2009-11) han proporcionat, entre altres novetars, dues sitges del bronze final, diversos lacus per a líquids, i una petita necropolis tardana, sobretot al sector sud. (Serveis Territorials, 2014).

Observacions:

A les Cartes Arqueològiques està denominat com Vil·la romana de Sant Amanç Can Viladés I. El jaciment es troba a uns 200 m. a llevant de l'església i del Mas de Sant Amanç de Viladés (fitxes 4 i 47). Era un jaciment inèdit fins 1993 (vegeu història). Apareix esmentat al llistat del catàleg de bens protegits de 2014 amb el num 19 però la fitxa no ha estat publicada (protecció dubtosa). El jaciment queda a banda i banda de l'antiga carretera de Rajadell a Calaf i de l'actual Eix Transversal C-25, en una petita elevació que queda tallada, igual que el jaciment, per la autovia. La vil·la es troba a banda i banda (al nord i al sud) del ramal en direcció Lleida de l'Eix. Més al sud es troba l'altre ramal, el que ve de Barcelona. S'accedeix al jaciment per la sortida Castellar/Sant Amanç de l'Eix, i posteriorment s'ha de prendre l'antiga carretera en direcció contrària, cap a sant Amanç. Immediatament després del camí que va a Can Viladés, a l'altra banda de la Riera, cal prendre un camí que circula sota el pont elevat de l'Eix, en direcció nord. Cap a l'est, abans de l'Eix, s'accedeix a la part sud del jaciment. Seguint el camí més amunt, a l'altra banda de l'Eix, s'accedeix a la part nord del jaciment. La part nord està tancada, però és accessible, i compta amb diversos plafons informatius. Sant Amanç es troba situat en un punt força estratègic: allà on s'estreny l'àrea més ampla de la vall que forma la riera de Rajadell, entre el Pla de Bages i les planes de la Segarra. És un lloc de pas obligat pel camí que seguia la vall. Actualment l'antiga estrada romana i el camí ral han estat substituïts per l'Eix Transversal. Sant Amanç es troba en un lloc amb abundància d'aigua i amb amplies zones de conreu. La vil·la es trobava ben bé al costat del camí romà. Ocupava un lloc estratègic per controlar el pas de la via, ben bé al mig entre els nuclis romans del Puig Cardener (Manresa) i de Sigarra (Prats de Rei). Ja hem vist que la vila tenia una ostentosa façana monumental, que donava al camí. No es d'estranyar que a les proximitats hi haguessin monuments funeraris. A més del nucli principal residencial i industrial excavat, hi havia altres dependències relacionades amb els treballs agrícoles o petits habitatges, de les que s'han localitzat dos, a 200m i a 1000 m. respectivament del nucli principal. Sant Amanç és una de les vil·les romanes més importants de la Catalunya Central (i el segon jaciment romà més important de la comarca, després de Boades, Castellgalí). La construcció monumental del sector N. presenta carreus en opus quadratum d'alta qualitat. La bassa del molí de can Viladés (fitxa 115) va ésser construïda el 1794 amb carreus semblants, i per tant procedents, probablement, de la vil·la romana. Aquests carreus, perfectament treballats, donen una idea de la monumentalitat de la vil·la. Sabem de la construcció del molí el 1794 gràcies a la troballa d'una làpida romana a Sant Amanç al segle XVIII (fitxa 139), que coneixem per una carta de Mn. F. Mirambell que dona fe de la troballa de "tres grandes piedras labradas", una de les quals era l'esmentada inscripció, actualment al Museu Episcopal de Vic. D'altra banda, no gaire lluny de Sant Amanç hi ha una pedrera de sorrenca (pedrera de Centelles, fitxa 118). El color i característiques de la pedra sorrenca coincideix amb els dels carreus trobats a Sant Amanç. Podria tractar-se del lloc d'extracció de la pedra que s'utilitzà per a la construcció romana. Hi ha altres notícies de que pels camps de la rodalia s'havien trobat monedes romanes, sense més precisió. Al 1993, quan es va fer la troballa, es van recuperar materials com fragments de ceràmica sigil·lata (sud-gal·lica, itàlica, clares, etc), campaniana, de dolium i de tegula, així com un pondus. Cal remarcar també la troballa de diversos fragments de pintura de paret policromada, amb motius vegetals i geomètrics en diferents tons de verd, ocre, morat i el típic color granat. A partir de 1993, els treballs tècnics de recerca i restauració van anar a càrrec de Arqueociència scp; l'equip d'arquitectes Asarta-Closa; l'equip de restauració Gamarra i García; amb el suport tècnic del Museu d'Arqueologia de

Catalunya (MAC) i sota les directrius del Servei d'Arqueologia. Els treballs van implicar les següents institucions: Servei d'Arqueologia de la Generalitat, Ajuntament de Rajadell, Ajuntament de Manresa i Institut Català del Sol. De febrer a juliol de 1996 s'hi efectuaren excavacions d'urgència, a càrrec d'Arqueociència, i dirigides per Jordi Alemany Joaquina i Albert Martín Menéndez. Amb el pressupost de l'obra es van fer murs de contenció a ambdós costats de la carretera. L'adequació del jaciment s'aborda a partir de 1998 (a càrrec de l'1% cultural 1998 i 1999-2001, gestionat per l'INCASOL, corresponents a l'Eix Transversal). El projecte, aprovat el 1998, fou redactat per Asarta-Closa arquitectes, i executat per Arqueociència scp. Es van consolidar les estructures, i es va habilitar la visita pública de la part excavada. El total d'arqueòlegs d'Arqueociència scp implicats en les diferents fases, de 1995-2000, han estat: J. Piñero, D. Olivares, A. Martín, A. López, J. Alemany, E. Sánchez, i G. Vila. Els materials arqueològics han estat estudiats per R. Jàrraga i han estat dipositats al Museu Comarcal de Manresa. D'altra banda, el MAC va arrencar el mosaic, i el 2001 s'instal·là al Museu Comarcal de Manresa un cop restaurat per l'empresa Gamarra-García. El total de la inversió, a càrrec de l'1% cultural, va pujar a 30MPTA.. L'any 2020 s'han fet treballs de restauració i consolidació al jaciment, dirigits per l'arqueòloga Cristina Belmonte. A l'agost s'havien acabat les obres. A l'octubre ja s'havien reinstal·lat nous plafons. El 2021 s'han publicat al web municipal reconstruccions digitals en 3D de les estructures de la vil·la.

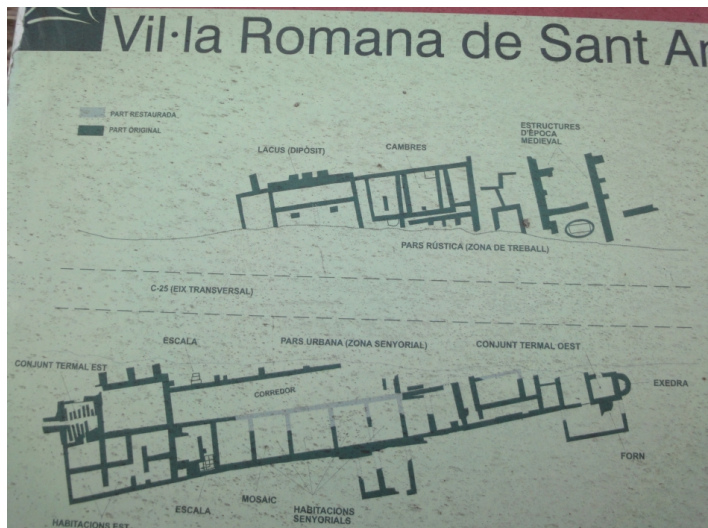
Història

La vil·la romana es devia fundar al canvi d'era i va ser abandonada al segle VI. El moment en que la vil·la va ser reestructurada i ennoblida correspon a la 2a. meitat del S. IV o a principis del S. V. El jaciment presenta fases anteriors d'època ibàrica i posteriors (al costat sud) d'època altmedieval. El 1027 ja apareix documentat Sant Emanz. L'existència d'una església en aquest lloc fa pensar en la reutilització d'un lloc de culte anterior. Més endavant, a Sant Amanç es formarà una sagrera, que donarà lloc al nucli més important de la parròquia de Rajadell al segle XIII. Tot i que se sabia que en aquesta zona hi havia un important assentament romà, no es va descobrir fins 1993, quan J. Piñero en va trobar els vestigis, fent el PEP 1993. Unes obres fetes el 1986 per obrir la nova carretera N-141b per enllaçar Rajadell amb la carretera de Manresa a Calaf, va malmetre estructures romanes a banda i banda deixant a la vista estructures importants, però el descobriment no va transcendir fins el 1993. Posteriorment, el jaciment va quedar afectat per les obres de l'Eix Transversal C-25 (que començaren el 1995). Les prospeccions realitzades el 1995 detectaren diversos indrets amb ceràmica en superfície (Cal Viladés I i II). De febrer a juliol de 1996 s'hi efectuaren excavacions d'urgència, que continuaren fins el 1999. Posteriorment s'efectuaren noves intervencions d'urgència el 2005, 2008 i 2009-11, sobretot al sector sud. (Serveis Territorials, 2014)

Bibliografia

IPAC. Carta Arqueològica. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. AAVV. (2002). La vil·la romana de Sant Amanç de Viladés. Rajadell (Bages). Museu Comarcal de Manresa. Ajuntament de Manresa (Textos de Jordi Piñero, Araceli Martín, Jordi Alemany, Albert Martín, Agustín Gamarra, Maria José García, Antoni Daura) PIÑERO, Jordi (1994). Noves dades sobre arqueologia romana a Rajadell: la vil·la de sant Amanç i altres jaciments. A DOVELLA 47 pp. 29-36. Manresa. DAURA, A; GALOBART, J (1983). P. 31-32. GUDIOL i CUNILL, J (1920). "La nova lapida en el museu episcopal de Vich". El Pla de Bages . Núm. 10452. 5/07/1920. Manresa. CURA, M (1980). "Guia arqueològica del Bages" . El Bages . Aproximació al medi natural i humà de la comarca. Manresa. Centre Excursionista de la comarca del Bages. BACH, A; PIÑERO J (1988). El territori de Manresa a l'antiguitat. Manresa. Centre Excursionista de la comarca del Bages . RAFAT, F (1988). P. 204. "Troben una vil·la romana al terme municipal de Rajadell" . Regió 7 (02/02/1993). Serveis Territorials de Cultura de la Catalunya central (2014). L'entorn de la Vil·la

Romana de sant Amanç (Rajadell. Bages). II Jornades d'arqueologia de la Catalunya Central (Vic, desembre de 2012) (p. 140-144)

Villa romana de Sant Amador de Viladés

El triclinio
 Per als romans, l'espai més important del dia era el triclinio, que es convertia en un saló i acompanyava les propietats, els seus amics i convidats de noces. L'espai per reunir-se i menjar estava a l'extrem de la vila.

La decoració mostra la categoria dels propietaris: les parets eren pintades al fresc i la terra hi destacava pintades de polseres i actants vegetals i figures d'animals, actualment exposat al Museu Comarcal de Manresa. Malgrat que el triclinio, quedava apartat en part pel tresor dels propietaris, era el centre de la vida social. Al cap i a la fi, l'excava quedava separada i era visible en els plans més elaborats que podien oferir els propietaris, on es hi representava les plebs acomodats per si barrejats amb altres.

El triclinio
 Para los romanos, la sala más importante del día era la cena, que se convertía en un salón social en el cual participaban las propiedades, sus amigos y comensales de noces. La decoración muestra la categoría de los propietarios: las paredes estaban pintadas al fresco y la tierra destacaba en relieve polseras y actantes vegetales y figuras de animales, actualmente expuestas en el Museo Comarcal de Manresa. A pesar de que el triclinio, quedaba apartado en parte por el tesoro de los propietarios, era el centro de la vida social. Al fin y al cabo, la sala más elaborada que podían ofrecer los propietarios, donde se representaban las plebs acomodadas por si mezcladas con otras.

The triclinium
 For the Romans, most of the day was the dinner table, which became a social space attended by the owners and their friends and relatives. The room was decorated with frescoes and relief carvings of jewelry, plants and animals. The room was decorated with frescoes and relief carvings of jewelry, plants and animals. The room was decorated with frescoes and relief carvings of jewelry, plants and animals.

Vostè és aquí

Generalitat de Catalunya
 Institut d'Arqueologia i Patrimoni Històric (IPAT)
 Institut de Recerca i Innovació Tecnològica (IRIT)

